

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Майданик Дар'ї Олександрівни

**ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою «Освітні, педагогічні науки»
(Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті
імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент Савченко
Наталія Володимирівна

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор педагогічних наук, професор Іщенко Людмила
Валентинівна

Захист відбудеться 19 травня о 9.00 год. на засіданні ЕК кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього
менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	7
1.1. Сутність та особливості поняття «педагогічна культура» майбутніх учителів.....	7
1.2. Складові педагогічної культури майбутнього учителя	23
1.3. Система цінностей майбутніх учителів як показник його педагогічної культури.....	35
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА УДОСКОНАЛЕННЯ ШЛЯХІВ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	45
2.1. Дослідження стану сформованості педагогічної культури майбутніх учителів в освітньому середовищі педагогічного університету.....	45
2.2. Шляхи удосконалення процесу формування педагогічної культури майбутніх учителів.....	53
2.3. Експериментальна перевірка ефективності удосконалення процесу формування педагогічної культури майбутніх учителів в освітньому середовищі педагогічного університету	72
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	91

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Радикальні зміни в українському суспільстві створюють передумови для визначення загальної стратегії сучасної системи вищої освіти, яка вимагає підготовки фахівців-професіоналів, що поєднують у собі глибокі гуманістичні переконання, фундаментальні теоретичні знання і ретельну практичну підготовку. Стратегічні напрями розвитку вищої освіти визначено Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція розвитку педагогічної освіти.

Основною метою державної політики в галузі вищої освіти є створення умов для розвитку висококультурної особистості та творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти й організації освітнього процесу відповідно до європейських і світових стандартів. Саме тому посилюються вимоги до педагога, який відіграє провідну роль у реалізації актуальних завдань освітньої сфери.

Аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури з проблем професійного розвитку учителя, становлення його професійної компетентності засвідчує, що досліджуються різні аспекти зазначеної проблеми: теорія культури та культурної діяльності (В. Давидович, М. Дьомін, Л. Коган, Е. Маркарян, В. Межуєв, та ін.); проблеми цінностей людини і структури цінностей особистості (С. Анісімов, В. Блюмкін, Л. Божович, та ін.); сутність та особливості педагогічної майстерності (Є. Барбіна, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, В. Майборода, В. Моляко, Т. Сущенко, Н. Тарасевич, І. Харламов та ін.); духовний розвиток особистості (В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бех, В. Євтух, С. Кримський, В. Сагатовський, С. Черніков, П. Щербань та ін.); професійні мотиви особистості (В. Асеев, С. Вершловський, Є. Ільїн, В. Ковальов, А. Маслоу, Є. Павлютенков, А. Петровський та ін.).

У науково-педагогічних дослідженнях висвітлено різні аспекти професійної діяльності педагога та з'ясовано шляхи формування його

педагогічної культури (А. Барабанщиков, С. Вітвицька, О. Гура, І. Ісаєв, А. Коржуєв, С. Муцинов, С. Одарюк, В. Попков, В. Сластьонін та ін.).

Проте, незважаючи на наявність у сучасній науці значної кількості наукових праць, присвячених проблемі формування педагогічної культури, на сьогодні вона залишається однією з найбільш дискусійних. Поза увагою дослідників залишилася проблема формування педагогічної культури майбутнього учителя в освітньому середовищі педагогічного університету та визначення організаційно-педагогічних умов, що сприяють успішності цього процесу.

Соціальна, науково-практична значущість та актуальність визначеної проблеми, нерозробленість її теоретико-методичних основ зумовили вибір теми дослідження «Формування педагогічної культури майбутніх учителів в освітньому середовищі педагогічного університету».

Метою дослідження є визначення, теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка шляхів удосконалення процесу формування педагогічної культури майбутніх учителів.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутнього учителя.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу формування педагогічної культури майбутніх учителів.

Відповідно до мети, об'єкта, предмета дослідження були визначені такі **завдання** дослідження:

1. Розкрити сутність, особливості, складові поняття «педагогічна культура майбутнього учителя» та систему цінностей майбутніх учителів.
2. Визначити стан сформованості педагогічної культури майбутніх учителів .
3. Обґрунтувати засоби удосконалення процесу формування педагогічної культури майбутніх учителів.
4. Експериментально перевірити форми, методи удосконалення процесу формування педагогічної культури майбутніх учителів в освітньому середовищі педагогічного університету .

Методи дослідження: *теоретичні:* вивчення й аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури, порівняння й узагальнення теоретичних концепцій педагогічного досвіду роботи учителів закладів загальної середньої освіти, пріоритетних ідей науковців щодо вирішення проблеми формування педагогічної культури; *емпіричні:* анкетування, опитування, діагностичні стандартизовані методики – для виявлення рівнів сформованості педагогічної культури магістрантів; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності визначених шляхів формування педагогічної культури майбутнього учителя.

Експериментальна база. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. В експерименті брало участь 64 магістранти, з них 33 студента віднесено до експериментальної групи, а 31 студент до контрольної групи.

Теоретичне значення полягає у з'ясуванні сутності педагогічної культури майбутнього учителя, аналізі її складових та визначенні системи цінностей педагога як показника його педагогічної культури; обґрунтуванні шляхів удосконалення процесу формування педагогічної культури майбутнього учителя.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані емпіричні дані і висновки слугуватимуть науково-методичними рекомендаціями для вчителів, студентів, а також можуть бути використані в системі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів.

Апробація результатів матеріали дослідження були обговорені та схвалені на засіданнях кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, та Всеукраїнській науково-практичній конференції в м. Умань «Актуальні проблеми підготовки сучасного: теорія, історія, практика».

Публікація. За результатами дослідження опубліковано тези: Формування педагогічної культури майбутнього учителя. *Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика*, матеріали XIII

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Умань, 24 листопада 2022 р.).

Структура роботи. Магістерське дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, 2 таблиці, 2 рисунка, 3 додатки на 5-ти сторінках.

Загальний обсяг магістерської роботи – 95 сторінки, основний зміст викладено на 83 сторінках.

ВИСНОВКИ: Реалізовані в результаті виконаного дослідження завдання дають змогу зробити такі загальні висновки.

1. Розкрито сутність та особливості поняття «педагогічна культура майбутнього учителя» та її складові.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено, що «педагогічна культура учителя» як органічний взаємозв'язок сукупності загальнокультурних та педагогічних цінностей, професійних знань, умінь і навичок, педагогічної майстерності, необхідних учителеві для успішного здійснення освітнього процесу у закладі загальної середньої освіти.

До основних функцій педагогічної культури майбутнього вчителя віднесено такі: гносеологічну, гуманістичну, дидактично-професійну, виховну, комунікативну, нормативну, інформаційну, творчу й захисну. Структура педагогічної культури учителя має три елементи: професійно-педагогічний, суспільно-політичний, духовно-моральний.

Проаналізовано систему цінностей учителя. До основних груп педагогічних цінностей віднесено: суспільно-педагогічні, професійно-групові та індивідуально-особистісні.

З'ясовано, що суспільно-педагогічні цінності властиві всьому суспільству і зосереджуються в суспільній свідомості у формі моралі, релігії, філософії. Це ідеї, уявлення, норми і правила, які регламентують виховну діяльність і спілкування в межах всього суспільства.

Професійно-групові цінності становлять собою сукупність ідей, концепцій, норм, які регулюють професійно-педагогічну діяльність певних

груп, фахівців (вчителів шкіл, коледжів, ліцеїв). Ця сукупність має цілісний характер і виступає як пізнавально-діяльнісна система, якій властиві відносна стабільність і повторюваність.

Індивідуально-особистісні цінності – це система ціннісних орієнтацій особистості, складне соціально-психологічне утворення, яке відображає її цільову і мотиваційну спрямованість.

2. Визначено стан сформованості педагогічної культури майбутніх учителів.

На основі аналізу відповіді респондентів на запитання анкети та тести, визначили рівні сформованості педагогічної культури у майбутнього учителя: низький, середній, високий. Дійшли висновку, що проблема формування педагогічної культури майбутнього вчителя є важливою, оскільки після аналізу анкетних даних встановлено, що респонденти експериментальної групи показали низькі результати з формування педагогічної культури майбутнього, зокрема, високий рівень – 42,1 %, середній – 35,8 %, а низький рівень сформованості педагогічної культури становить 22,1%. В учасників контрольної групи спостерігається подібна ситуація: високий рівень – 40,2%, середній рівень – 32,1 %, низький становить – 27,7%.

3. Встановлено, що найбільш ефективними у формуванні педагогічної культури магістрантів виявились: упровадження тренінгу «Педагогічна культура вчителя» із застосуванням особистісно-орієнтованих форм викладання теоретичного матеріалу (лекцій прес-конференцій, лекцій-дискусій, лекцій-діалогів, проблемних лекцій); інноваційних методів навчання (метод конкретної ситуації, «мозкового штурму» та ін.); використання психолого-педагогічних тренінгів, циклу занять з різними педагогічними ситуаціями; залучення магістрантів до участі в роботі Клубу педагогічної творчості; проведення науково-практичних і теоретичних конференцій за участю видатних вчених, науковців, викладачів-новаторів;

впровадження експериментальної педагогічної практики, спрямованої на формування педагогічної культури.

4. Аналіз результатів формувального експерименту засвідчив, що в експериментальній групі, де проведено цілеспрямовану роботу з формування педагогічної культури, виявилось 51,2 % магістрантів з високим рівнем її сформованості (проти 42,1 % до початку експериментального навчання). Середнього рівня сформованості педагогічної культури досягли 38,6 % магістрантів експериментальної групи (порівняно з 35,8 % до початку формувального експерименту). Відсоток магістрантів, у яких було виявлено низький рівень сформованості педагогічної культури порівняно з результатами констатувального експерименту в експериментальній групі значно зменшився (з 22,1 % до 10,2 %).

У контрольній групі, де жодних змін не відбувалося в процесі освітнього процесу таких кардинальних змін немає.

Проведене дослідження не вичерпує всієї повноти проблеми формування педагогічної культури майбутніх учителів. Залишаються актуальними й потребують відповідної уваги педагогічної науки такі напрями: дослідження стану готовності учителів до формування педагогічної культури студентів, учителів.